مدیریت شهری
شماره ۴۰ پاییز ۹۴
No.40 Automn 2015
۲۶۹-۲۸۴
زمان دریافت مقاله: ۱۳۹۴/۲/۴ زمان پذیرش نهایی: ۱۳۹۴/۶/۲۳

بررسی میزان تاثیر گذاری عناصر معماری بومی بر سرزندگی شهروندان در محلات بافت قدیم رشت؛ نمونه موردی: محله ساغری سازان

حمیدرضا باحقیقت منگودهی- مربی، دانشکده معماری و هنر، دانشگاه گیلان، ایران.
رضا پرویزی- مربی، گروه معماری، موسسه آموزش عالی دیلمان، لاهیجان، ایران.
امیررضا کریمی آذری*- استادیار، دانشکده معماری و هنر، دانشگاه گیلان، ایران.
سپیده نمازی جوکندان- دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه معماری، موسسه آموزش عالی دیلمان لاهیجان، لاهیجان، ایران.

چکیده
اگـر شـهر را بـه مانند یـک موجود زنـده فرض کنیـم برای ادامـه زندگی بـه سـرزندگی و نشـاط نیازمنـد اسـت. از طرفـی بومی گرایـی یکـی از مهمتریـن مسـائلی اسـت که انسـان همـواره بـا آن درگیر بـوده و یکی از شـاخصه های مهـم در تولیـد و سـاخت فضاهـا بـوده اسـت. از بین رفتن معمـاری بومـی منطقـه به معنـای از بین رفتـن تجربیات گذشـتگان و از همـه مهم تـر از بیـن رفتن آرامش و آسـایش و کم شـدن کیفیت زندگی انسـان می باشـد. میـزان سـرزندگی افـراد درمحیـط زندگـی نیزکامـلا تحـت تأثیـر ایـن موضـوع میباشـد زیـرا سـرزندگی یکـی از متغیرهـای روانشناسـی مثبـت نگـر اسـت کـه با بهبـود کیفیـت زندگی رابطـه دارد. در این پژوهش سـعی شـده عوامل موثر بر میزان سـرزندگی شـهروندان در قـرارگاه هـای رفتـاری اجتماعـی بومـی اسـتان گیلان بررسـی شـود و بـا توجـه بـه اهمیـت بافـت قدیـم شـهر در کیفیـت زندگـی گذشـته و حـال شـهروندان، محلـه سـاغری سـازان رشـت در قالـب نمونـه ای از قرارگاه هـای رفتـاری اجتماعـی مـورد مطالعـه قـرار گرفتـه اسـت. مقاله حاضـر تلاشـی در جهت بررسـی و شناسـایی میـزان تاثیرگـذاری عناصر معمـاری بومـی فضـای عمومـی در قالـب تحلیـل یـک بافـت قدیمـی اسـت. در راسـتای ایـن هـدف ایـن مقالـه بـه شـیوه توصیفـی- تحلیلـی اسـت. مبانـی نظـری تحقیـق بـا روش کتابخانـه ای و تحلیـل نظـرات اسـتفاده کننـدگان محلـه سـاغری سـازان شـهر رشـت نیـز بـه واسـطه تدویـن پرسشـنامه و روش تحلیـل عاملـی صورت گرفت. بدیـن منظور از ابزارهـای نـرم افزاری Ecxel و Spss اسـتفاده شـد. نتایج نشـان می دهد کـه شـاخص های معمـاری بومـی بافـت قدیم قـرارگاه رفتـاری اجتماعی گیـلان همـواره بر میـزان سـرزندگی افـراد موثر هسـتند.
واژگان کلیدی: کیفیت زندگی، عناصر معماری بومی، سرزندگی.

Evaluation of the impact on the vitality of citizens in neighborhoods old architectural elements native Rasht (Case Study: Neighborhood Sagharisazan)

Abstract
If we consider the city as a living organism needs to survive in vitality. The nativism one of the major issues that man has always been involved with one of the most important indicators of manufacturing space. The loss of local architecture means the loss experience of the past and more importantly the loss of comfort and quality of life is low. The vitality of the environment Nyzkamla life is affected by this issue because the vitality of positive psychology is one of the variables that are associated with improved quality of life. The vitality of the environment is also quite affected by this issue because the vitality of positive psychology is one of the variables that are associated with improved quality of life. In this study the factors affecting the vitality of citizens in local social and behavioral bases of Gilan be monitored and Given the importance of quality of life, past and present residents of the neighborhood in the old city of Rasht Sagharisazan social behavior in a sample of the stations studied. This paper attempts to clarify and identify the influence of the vernacular architecture of public space in the form of an old tissue. Therefore, this article is analytical way. Theoretical Foundations of research and analysis on the way library users Sagharisazan Rasht district has also been developing the questionnaire and factor analysis was performed. For this purpose, we used Excel and Spss Software. The results show that the index of the vernacular architecture of the old headquarters of social behavior on the vitality of Gilan always effective.
Key words: quality of life, elements of vernacular architecture, vitality.

*نویسنده مسئول مکاتبات، شماره تماس: ۰۱۳۳۳۶۹۰۲۷۴، رایانامه: amirreza_karimieazeri@guilan.ac.ir

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

۱. مقدمه

«انسان موجودی هدفمند و جویای نشاط (شادکامی)، خوشبختی و سعادت است و تا زمانی که به آنچه می خواهد دست نیابد احساس نشاط، خوشبختی و سعادت نمی کند» (آستین فشان و هزارجریبی، ۱۳۸۸). امروزه به دلایل گوناگون تامین نشاط، شادی و سرزندگی به مثابه آرمانی مشروع درصد بسیاری از برنامه های طراحی به چشم می خورد. طراحان نیز در شرایط رقابت جهانی برای کسب سهم بیشتر از سرمایه ها، استعدادها و توجه جامعه بین المللی، سرزندگی را به عنوان ابزار مؤثر جهت ارتقاء توان رقابتی فضاها تلقی می نمایند. امروزه فضاهایی که در آن تعاملات اجتماعی شهروندان شکل می گیرد مانند فضاهای شهری و عمومی که فرهنگ جامعه در بستر آن ارتقاء می یابد، در کشور روزبه روز درحال افول است (گلکار، ۱۳۸۶). سرزندگی، مفهومی است که مناطق شهری موفق را از مناطقی که فاقد این مفهوم هستند متمایز می کند. سرزندگی اجتماعی در فضای عمومی شهری به یک فضای امن تر، مطلوب تر، و جذاب تر که ظرفیت برای ارائه گزینه های بیشتر برای فعالیت های اجتماعی و انتخابی افراد را فراهم می کند، و همچنین به عنوان یک محل برای مبادلات فرهنگی است، اشاره دارد. این نوع از فضا نتیجه موفقی از روند تهیه مکان برای مردم است. یکی از این فضاهایی که به نسبت در شهرهای بزرگ ایران نیز به وفور یافت می شود محلات قدیمی می باشد. در نگاهی به محله ساغری سازان رشت به وضوح مشخص می شود که در قرارگاههای رفتاری اجتماعی گذشته به سرزنده بودن و ارتباط این سرزندگی با فعالیت های اجتماعی ومیزان استفاده مطلوب کاربران اهمیت خاص داده شده است و همین مسئله مؤید ضرورت و اهمیت این پژوهش است تا بتوان این موضوع را به عنوان منبع برای طراحی قرارگاههای رفتاری اجتماعی نامطلوب امروزه در نظر گرفت. امروزه در فضاهای عمومی شاهد عدم مطلوبیت فضایی و کیفیت لازمه هستیم. انسان ها صرفا برای انجام فعالیت های ضروری خود به آن فضا مراجعه می کنند وگرنه شرایط مناسبی که منجربه جذب مردم برای ماندن در فضا و استفاده از آن شود وجود ندارد. این مقاله به بررسی مفهوم سرزندگی از بعد اجتماعی که همان Vitality است می پردازد،که در واقع بازتاب سطح شلوغی شهر در اوقات مختلف و در بخش های مختلف است (رضوانی و خستو، ۱۳۸۹). از طرفی معماری از جمله هنرهای کهن بشری است که شاید بیش از هر هنر دیگری خود را با عناصر بومی و منطقه ای هماهنگ ساخته است. از این رو در هر گوشه از این کره خاکی که پا می نهیم با بناهایی روبه رو می شویم که هر یک متناسب با اقلیم آن منطقه ساخته شده اند. اما نکته جالب توجه آن است که آنچه معماری هر منطقه را تحت تأثیر قرار می دهد،تنها شرایط اقلیمی نیست،بلکه آداب و رسوم و باورها و اعتقادات خاص هر منطقه نیز بر معماری آن تأثیر بسیار دارند واز طرفی چه به لحاظ کالبد فیزیکی و چه از نظر روابط اجتماعی حاکم در فضا، پاسخگویی لازم را برای جذب افراد به درون خود داشته و برای افراد استفاده کننده نیز احساس مطلوبی در پی دارند. در این راستا پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به سوال ذیل است: «عناصر معماری بومی محلات بافت قدیم رشت به عنوان یکی از قرارگاه های رفتاری اجتماعی گیلان بر کدام فاکتورهای سرزندگی و به چه میزان موثر می باشد؟»

روش تحقیق

با توجه به تلاش مقاله برای تحلیل عناصر معماری بومی قرارگاه های رفتاری اجتماعی گیلان و بررسی تأثیر آن ها بر میزان سرزندگی افراد؛ در نتیجه نظری بودن بحث، نوع تحقیق در حیطه تحقیقات بنیادین جای گرفته و عملا روش های زیر در آن به کار گرفته شده است. روش استدلالی و تحلیل محتوای متن در بررسی ساختار قرارگاههای رفتاری اجتماعی و مبانی نظری معماری بهره خواهد جست. دوم آنکه برای

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

انطبـاق مباحـث نظـری بـر عرصه معمـاری با بررسـی عناصـر از روش اسـتدلالی و نیـز در بخـش مشـاهده (پیمایـش)، از روش غیرمسـتقیم (پرسشـنامه) بـرای تحلیـل شـاخص ها و معیارهایی، عناصـر معماری بومی قرارگاه هـای رفتـاری اجتماعـی گیلان و سـرزندگی در معمـاری این فضاهـا بهره خواهـد برد.

اهداف و ضرورت تحقیق

ایـن مقالـه بـا هـدف بررسـی عناصـر معمـاری بومـی محـلات بافـت قدیـم گیـلان بـه عنـوان نمونـه ای از قرارگاههـای رفتـاری اجتماعـی در راسـتای تدویـن ایـن عناصـر در کنـار بررسـی فاکتورهایـی کـه موجب سـرزندگی افـراد در قرارگاه هـای رفتـاری اجتماعـی می شـود، تدویـن شـده اسـت کـه در نهایـت مقالـه حاضـر بـه دنبال بررسـی میـزان تاثیر عناصـر معماری بومـی محـلات بافـت قدیمـی گیلان بـه عنـوان نمونه ای از قرارگاههـای رفتـاری اجتماعـی بومـی گیـلان بر میـزان سـرزندگی افـراد می باشـد.

ضـرورت تحقیـق نیـز ایـن اسـت کـه: دگرگونی هایـی کـه در حیـن اجـرای تغییرات و نوسـازی در شـهرهای تاریخـی ایـران و گیـلان بـه وجود آمـده، سـبب تغییر فرم و سـازۀ سـاختمانها و فضاهای شـهری شده است. پیشـنهاد طرح هایـی موافق بـا خواسـته های فرهنگی اجتماعـی سـاکنین و درنظرگرفتن فرآینـد تأثیر هویت منطقـه بـر معمـاری فضاهـای اجتماعـی از اهمیـت بـارزی برخـوردار اسـت. از ایـن رو در تحقیـق موجـود، تجربه هـای به دسـت آمده جهـت به کارگیری معماری صحیـح علمـی، کـه حاصـل تهیـه و بررسـی پتانسـیل فضاهـای اجتماعی موجود و پرسشـگری از شـهروندان ناحیـه تاریخـی مـورد بررسـی در دوره معاصـر بـوده و تئوری هـای پایـه ای معمـاری بـه عنـوان پیشـنهادی بـرای طرّاحـی قـرارگاه هـای رفتـاری اجتماعی گیلان ارائـه می شـود. بـا این وصـف، مقالـه روند زیـر را برای رسـیدن بـه هـدف خـود طی مـی کند:

بـه دنبـال اسـتخراج، تعریـف عناصـر معمـاری بومـی محـلات بافـت قدیـم گیـلان در قرارگاههـای رفتـاری اجتماعـی؛ بـه دنبـال مفهـوم دقیقـی از سـرزندگی و نشـاط درقرارگاههـای رفتـاری اجتماعـی. بـر اسـاس یافته هـا؛ شـاخص ها و معیارهـای القای سـرزندگی در معماری بومـی قرارگاه هـای رفتاری اجتماعی گیـلان و در بطن سـاختار فضاهـای عمومـی بومـی مـورد تحلیـل قـرار می گیـرد.

فرضیه های تحقیق عبارتند از:

آیـا عناصر معماری بومی محله سـاغری سـازان رشـت بـه عنوان یـک قرارگاه رفتـاری اجتماعی بر سـرزندگی افـراد تاثیـر دارد؟ عناصـر معماری بومی محله سـاغری سـازان رشـت به عنوان یک قـرارگاه رفتـاری اجتماعی بـه چه میـزان بـر فاکتورهـای سـرزندگی تاثیرگذارند؟ آیـا میـزان سـرزندگی افـراد در محلـه سـاغری سـازان رشـت بـه عنـوان یـک قـرارگاه رقتـاری اجتماعـی، بـا توجه به شـاخصه هـای معماری بومی متفـاوت موجود در فضاهـا، متفاوت اسـت؟ میـزان تأثیرگـذاری هر یک از عناصـر معمـاری بومی محله سـاغری سـازان؛ (وجود فضاهـای مذهبـی، وجـود فضاهـای خدماتـی، وجـود راسـته بازارهـای متفـاوت، وجـود فضاهـای حرکتـی خـاص، وجـود تزئینـات، اسـتفاده از متریـال بومـی) بر میـزان سـرزندگی افراد چگونه اسـت؟

سوال اصلی تحقیق عبارتند از:

عناصـر معمـاری بومـی محـلات بافـت قدیم بـه عنوان قرارگاه هـای رفتـاری اجتماعـی گیـلان بـر کـدام فاکتورهـای سـرزندگی و به چه میزان موثر می باشـد؟

ادبیات موضوع

سرزندگی محیط شهری

حیـات و زندگـی فـرد در میـان جمـع بـودن اسـت و آنچـه بـه یک فضـا زندگـی مـی بخشـد،مردم و حضور فعـال و پـر شـور و نشـاط آنهـا در فضاسـت (پاکـزاد، ۱۳۷۸، ص۸۴). برای دسـت یافتن به شـهری زنده و یا سـرزندگی در محیط شهر، باید مکان ها و موقیت هایی بـرای ایجـاد تجربـه هـای دوست داشـتنی فراهـم آورد (لنـارد، ۱۳۸۴، ص ۹۹). در ایـن قسـمت سـعی شـده سـرزندگی را از دیـدگاه افـراد مختلـف بر اسـاس تقدم زمانـی بررسـی کرده به خصوص سـرزندگی کـه ما را با

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

مفهـوم اجتماعی آن آشـنا می سـازد. جیکوبز در کتاب مـرگ و زندگـی شـهرهای بـزرگ آمریـکا که در سـال ۱۹۶۱ منتشـر شـده، می گویـد: خیابـان زنـده همـواره اسـتفاده کنندگان و تماشـاچیان را در کنارهـم دارد، وی سـرزندگی خیابـان را امـکان برقـراری برخوردهـا و تعامـلات مفیـد بیـن افـراد و تماشـاکردن دیگـران می دانـد (جیکوبـز، ۱۹۶۱). در سـال ۱۹۸۷ «آلـن جیکوبـز» و «دانلـد اپلیـارد» بیانیـه ای بـا عنـوان «بـه سـوی یک مانیفسـت طراحی شـهری» منتشـر کردند، کـه بـر اسـاس آن سـرزندگی را امـکان زندگـی راحت در یـک شـهر تعریـف نمـوده انـد. همچنیـن «جـان روس» رئیـس کمیسـیون معمـاری و محیـط مصنـوع انگلسـتان، معتقـد اسـت بـرای ارجـاع بـه سـرزندگی بایـد از واژه کیفیـت اسـتفاده کـرد. وی سـرزندگی را چنیـن تعریـف مـی کنـد: «کیفیـت زندگـی۱ آن طور کـه مـردم درفضای شـهری ادراک و تجربـه می کنند» (گلـکار، ۱۳۸۶). جـان لنـگ نیـز بـه نقـل از سـوزان و هانـری لنـارد کـه در کتـاب آفرینـش نظریـه معماری منتشـر شـد در سـال ۱۹۸۷ بـه بیـان منعطـف بـودن رابطـه بیـن محیـط و انـواع فعالیـت هـای مردم اشـاره میکنـد و چنیـن مـی گویـد: یـک مـکان رفتـاری مثل میدانـی از شـهر را مـی تـوان بـه تعـدادی مـکان خرد رفتـاری تقسـیم کـرد. زنـده بـودن چنیـن مکان هایی بـه ایـن بسـتگی دارد کـه هـر مکان خـرد رفتـاری چه رفتارهایـی را تامیـن کنـد و تمایـلات مـردم نسـبت به آن هـا چـه باشـد (لنـگ، ۱۳۸۳). «هانـری لنـارد» نیز در کتـاب سرزنده سـازی شـهرها کـه در سـال ۱۹۹۷ منتشـر شده اسـت، سـرزندگی را به صورت زیر تعریف مـی کنـد: امکان تماشـای مردم و شـنیدن صـدای آن هـا، امکان گـرد هم آمدن غیر رسـمی مـردم در عرصه هـای عمومـی، فرصـت اجتماعی شـدن بـرای کودکان و نوجوانـان در عرصـه هـای عمومـی، تاییـد و ارزش قائل شـدن همه شـهروندان بـرای یکدیگـر و احترام به معرفت و آگاهی های سـاکنان (دادپـور، ۱۳۸۹، ص ۲)، در سـال ۲۰۰۰ «چارلز لاندری» مفهوم سرزندگی را به گونـه ای متفاوت بررسـی نموده، از نظر او سـرزندگی و زیسـت پذیری بـه لحـاظ اجتماعی می تواند به واسـطه سـطوح پاییـن محرومیـت، پیوسـتگی اجتماعـی قوی، ارتباطـات خـوب و پویایـی میـان لایه هـای اجتماعـی، روحیـه جمعـی و غـرور مدنی، دامنه وسـیعی از شـیوه هـای زندگـی، روابـط مـوزون و یـک جامعه شـهری با طراوت توصیف گردد (لاندری، ۲۰۰۰)، در سـال ۲۰۰۵ نیـز در لغت نامه شهرسـازی «رابرت کوان» سـرزندگی و زیسـت پذیری در کنـار هـم آمـده و ایـن گونه معنی شـده اسـت: ویژگـی مراکز شـهرهای کوچـک و بزرگ موفق اسـت. سـرزندگی شـهر بازتاب سـطح شلوغی آن در اوقـات مختلـف روز و در بخـش های مختلف اسـت، کـه در واقع اشـاره به همـان سـرزندگی اجتماعی دارد؛ در صورتی کـه زیسـت پذیـری میزانـی بـرای سـنجش ظرفیـت آن بـرای جـذب سـرمایه بـرای بقـا، بهبـود و تطابـق نیازهـای متغیـر اسـت (رضوانـی و خسـتو، ۱۳۸۹). «یـان گل» کـه در مطالعـات خـود بیشـتر بـه بحـث مسـائل اجتماعـی پرداختـه اسـت فضایـی را از ایـن نظـر سـرزنده می دانـد کـه امـکان عبـور و مـرور آهسـته و فعالیـت پیاده فراهـم باشـد. وی می گوید در برنامه ریـزی فضاهـای عمومـی بایـد توجـه داشـت که دو گـروه بازدیدکننـدگان و اسـتفاده کنندگان از فضـا، مهمتریـن گروه هـای مخاطب هسـتند. بـرای اطمینان یافتـن از اینکـه فضاهـای شـهری سـرزنده و مردم گـرا باشـند، مـی بایسـت مطمئـن شـد کـه شـرایط خوبی بـرای ایـن دسـته از مـردم فراهـم شـده اسـت. از دیگر معیارهـای سـرزندگی از نظـر گل، جبهه هـای فعـال جلویـی سـاختمان هـا و ارتبـاط مناسـب بیـن فعالیت هـای داخـل و خـارج سـاختمان ها و رعایـت مقیـاس انسـانی فضاهـا و همچنیـن توجـه بـه کیفیـت طراحی و اجتنـاب از نماهـای شیشـه ای و درخشـان بـه دلیل خاصیـت دعـوت کنندگـی کـه بـه فضـا مـی بخشـند (گل، ۱۳۸۹).

حوزه مورد مطالعه

رشـت از نظـر بافـت تاریخـی و معمـاری جـزء یکـی از شـهرهای مهـم تاریخـی ایـران به شـمار می‌آیـد. اما به جهـت شـرایط آب و هوایـی آن و نابـودی آثـار تاریخی

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

و معمـاری، بناهـای زیـادی در ایـن شـهر تاریخـی که قدمـت مرکزیـت آن بـه پیـش از سـده‌ی نهـم ه.ق بـاز می‌گـردد، باقـی نمانـده اسـت.با ایـن حـال تنـوع و تعـدد محـلات تاریخـی بازگـو کننـده‌ی قدمـت ایـن شـهر می‌باشـد. یکـی از محـلات مهـم شـهر رشـت، ساغری‌سـازان اسـت کـه یادگارهـای مهـم معمـاری و تاریخـی در دل خـود دارد. گام‌هایـی کـه از چنـد قـرن اخیـر جهانگردانـی کـه از این شـهر عبـور می‌کردند در سـفرنامه‌های خویـش بـا توصیـف بـازاری که آسـمان آن پیـدا بـود و خانه‌هایـی با سـقف سـفال پـوش قرمز زیبـا و پرچین‌هـا و درختـان سرسـبز آن برداشـته‌اند. «هنـگام ورود بـه رشـت سـفال‌های قرمـز رنـگ، پرچین‌هـا و درخت‌هـای فـراوان بـه چشـم می‌خـورد کـه پـس از جاده‌هـای یکنواخـت و گرم صحـرا منظرۀ دل‌انگیـزی بـه وجـود مـی‌آورد (ریچـاردز، ۱۳۸۹، ص ۳۲۸). در قدیمی‌تریـن نقشـه رشـت محلـه‌ی زاهدان شـامل مناطـق زیـر اسـت: «[قبرسـتان]، قراولخانـه، حمـام سـاغری سـازان، مسـجد سـاغری سـازان، بـازار سـاغری سـازان، گذر سـاغری سـازان، بقعه‌ی آقا سید عباس،[مسـجد] مدرسـه حاج سـمیع، [سـه] مسـجد، منـزل قنسـول فرانسـه، خانـه قنسـول روس، مسـجد سـفید، [مسـجدو] تکیه شـیخ نقـی، مسـجد و بقعه‌ی خواهـر امـام [رضـا] علیه‌السـلام، [دو] مسـجد، حمـام نایـب، حمـام کاظـم حکیم‌باشـی (نیکویـه، ۱۳۸۷، ص ۱۳۲).

پیشینه تحقیق

در خـارج کشـور دو تـن از مشـهورترین افـرادی که به طـور خـاص به موضـوع سـرزندگی پرداخته انـد، جین جیکوبـز و کویـن لینـچ هسـتند . ایـن دو هرکـدام بـا رویکـردی خـاص بـه ایـن مفهـوم نگریسـته انـد که بر دیـدگاه آن هـا بـا وجـود ارزشـمند بـودن، نقدهایـی وارد میباشـد (جیکوبـز، ۱۳۸۶، ص۱۶۰). چهـار شـرط اصلـی را بـرای خلق تنوع بـارور در خیابان هـا و نواحی شـهری و در نتیجه سـرزندگی شـهری بیـان می‌نماید: محـدوده ترجیحـاً دارای بیـش از دو کارکـرد اصلـی باشد؛

غالب بلوک ها کوتاه باشند؛

منطقـه ترکیبـی از سـاختمانهایی بـا سـن و شـرایط متفـاوت باشـد؛

تراکـم فشـردۀ کافـی مـردم صـرف نظـر از علـت حضورشـان وجـود داشـته باشـد.

او در شـرط اول بـر روی تنـوع کاربری، در شـرط دوم و سـوم بـر روی تنوع کالبدی و در شـرط چهـارم از تنوع فعالیـت هـا سـخن مـی گویـد؛ در واقـع بـه اعتقـاد او تنـوع، سـرزندگی را به دنبـال خواهد داشـت؛ البته این کاربـری هـا هسـتند کـه فعالیت هـا را پدیـد می آورند و بـا وجود کاربریهـای مختلط، قطعاً تنـوع فعالیتی نیز بـالا مـی رود و در نتیجـه آن تنوع افـراد مراجعه کننده در سـاعات متفـاوت روز افزایش می یابـد؛ بنابراین یکی از ملزومـات سـرزندگی خیابان، وجـود کاربری مختلط و تنـوع آن هـا اسـت؛ ولی تنوع تنهـا یکـی از ملزومات ایجـاد سـرزندگی و پویایـی در یک فضا اسـت و عناصر قدرتمنـد دیگـری نیز وجـود دارند کـه در ایجاد فضای شـهری سـرزنده تأثیرگـذار هسـتند؛ بـه عنـوان نمونه در مقیـاس خـرد، طراحـی شـهری جـذاب و متناسـب بـا فعالیتهـا کـه باعـث جلب افـراد بـه آنجا می شـود و در مقیـاس کلان، عوامـل اجتماعـی، فرهنگی، محیطی کـه از بـرون بر فضـا تأثیـر می گذارنـد، نادیـده گرفته شـده اسـت. کویـن لینـچ در کتـاب «تئـوری شـکل شـهر» (۱۳۸۱، صـص۱۶۶-۱۵۵) عمدتـاً سـرزندگی را در مقیـاس کلان مـورد بررسـی قـرار میدهـد و معتقد اسـت سـرزندگی بـه همـراه ۵ عامـل دیگـر معنـی، تناسـب، دسترسـی، نظارت و اختیار، کارایـی و عدالت، محورهـای عملکـردی شـکل خـوب شـهر را تشـکیل می‌دهنـد. او سـرزندگی را بـه چنـد بخش تقسـیم می کنـد کـه عبارتند از:

«بقـا، کفایـت مقـدار لازم آب، هـوا، غـذا، انـرژی و خدمـات مـواد زائد و ایمنی، عدم وجود سـموم زیسـت محیطی و خطـرات، سـازگاری، هماهنگی میان محیط زیسـت و نیازهـای انسـانی، سـلامتی و تنـوع ژنتیکـی موجـودات زنده مورد اسـتفاده انسـان و در نهایت ثبات بیولوژیکی.»

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

جدول ۱. انواع سرزندگی و زیست پذیری؛ ماخذ: ۲۰۰۰ ، lamdry.

زیست پذیری: خوداکتفایی بلند مدت، پایداری، سازگاری، انطباق پذیر و خوداحیایی سرزندگی: سطوح فعالیت، استفاده و مشارکت، تعاملات، ارتباطات، مبادلات و معاملات و سطوح نمایش (چگونگی تظاهر فعالیتها و تعاملات در جهان بیرونی) انواع سرزندگی و زیست پذیری	سرزندگی اقتصادی: توسط سطوح اشتغال، درآمد خالص و استانداردهای زندگی مردم در یک منطقه تحت بررسی، شمار سالیانه گردشگران، عملکرد خرده فروشیها، ارزش زمین و دارائی مورد ارزیابی قرار می گیرد.
	سرزندگی اجتماعی: به وسیله سطوح فعالیتها و تعاملات اجتماعی به علاوه ماهیت ارتباطات اجتماعی سنجیده می شود. یک شهر سرزنده و زیست پذیر به لحاظ اجتماعی می تواند به واسطه سطوح پایین محرومیت، پیوستگی اجتماعی قوی، ارتباطات خوب و پویایی میان لایه های اجتماعی، روحیه جمعی و غرور مدنی، دامنه وسیعی از شیوه های زندگی، روابط موزون و یک جامعه شهری با طراوت توصیف گردد.
	سرزندگی و زیست پذیری محیطی: دو جنبه را در برمی گیرد: اول پایداری اکولوژیکی که در رابطه با متغیرهایی نظیر آلودگی هوا و صوت، دفع مواد زائد و فاضلاب، انبوهی ترافیک و فضاهای سبز قرار دارد و جنبه دوم، طراحی است که متغیرهایی مانند خوانایی، حس مکان، تمایز معمارانه، اتصال و ارتباط بخشهای مختلف شهر، کیفیت روشنایی و این که محیط شهری تا چه حد دوستانه، امن و به لحاظ روانشناسی نزدیک شدنی است را در بر می گیرد.
	سرزندگی و زیست پذیری فرهنگی: دربرگیرنده بقا، احترام و تجلیل از شهر و مردمانش، هویت، خاطرات، سنت، جشن ها اجتماعی، تولید، توزیع و مصرف محصولات دست بشر و نشانه هایی که بیانگر ماهیت متمایز شهر می باشد است.

مدیریت شهری
فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۰ پاییز ۹۴
No.40 Automn 2015

«لینچ» در طبقه بندی خود، عمدتاً معیارهای بیولوژیکی و اکولوژیکی را مدنظر قرار داده و تنها با این رویکرد به موضوع سرزندگی می پردازد؛ عواملی نظیر مسائل اجتماعی، فرهنگی را که درست به اندازه عوامل اکولوژیکی در این بحث دارای اهمیت می باشند نادیده گرفته است؛ بنابراین به منظور دستیابی به یک محیط سرزنده و پویا می توان با دید جامع تری به موضوع نگر یست تا امکان طبقه بندی کامل تری فراهم گردد.

افرادی نیز به سرزندگی فضای شهری پرداخته اند؛ «پامیر» در کتاب «خلق یک مرکز شهری پرجنب و جوش» عوامل موثر بر یک مکان عمومی موفق و پر جنب و جوش را این چنین معرفی می نماید:

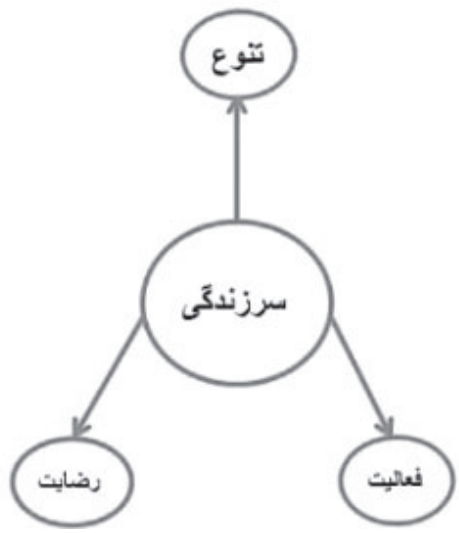
«موقعیت مکان»: جایگاه یک فضای عمومی موفق بایستی به گونه ای باشد که پذیرای جمع کثیری از افراد باشد؛ به علاوه در نزدیکی مراکز خرده فروشی باشد به گونه ای که جاذب و تولیدکننده فعالیت پیاده گردد.

«اندازه مکان»: اندازه یک فضای عمومی موفق باید به گونه ای باشد که گنجایش تفریحات جمعی و رویدادها را داشته باشد ولی نه آنقدر بزرگ که محصوریت فضا از بین رود.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

جدول ۳. عوامل موثر در میزان سرزندگی (Vitalist) شهروندان در فضای شهری

عوامل تقویت کننده	عوامل تهدید کننده
تراکم افراد	ازدحام
وجود فضاهای توقف و مکث	وجود فضاهای صرفا حرکتی و بدون توقف
حضور عناصرطبیعی و چشم انداز	بی نظمی در سازماندهی و طراحی عناصر طبیعی
وجود عناصر خاص بصری	عدم توجه به عناصر بصری
وجود فضاهایی برای رفع نیاز	عدم توجه به نیازهای شهروندان
تقویت حس تعلق در شهروندان	نا آشنایی با محیط اطراف

نمودار ۱. فاکتورهای سرزندگی در قرارگاه های رفتاری اجتماعی؛ ماخذ: نگارندگان.

«برنامه ریـزی مـکان»: ایجـاد یـک فضـای زنـده و دوسـتدار مـردم هنگامـی امکانپذیـر اسـت کـه اطراف آن مـکان بـه وسـیله مغـازه هـای خـرده فروشـی، رسـتوران ها و کافـه هـا احاطـه شـده باشـد. در نظر او کـه یکـی از راه های کسـب موفقیت در فضای شـهری، ایجـاد فعالیت هـای تجـاری بـه خصـوص خدمـات خوراکـی اسـت.

«طـرح مـکا ن»: طراحـی یـک مـکان بایـد ظرفیـت فضـا را بـرای جـذب و مطابقـت فعالیتها افزایـش دهد. در ایـن رابطـه بـه مـواردی نظیـر نشـیمنگاه مناسـب، کاربـری منعطـف، راحتـی، سـازگاری وکیفیت بـالا در عیـن سـادگی اشـاره می کنـد.

بـا توجه به جـدول ۳ عوامل ومعیارهای عام سـرزندگی را مـی توان به صورت زیر برشـمرد:

محتوای پرسشنامه و تعیین قابلیت اتکای آن

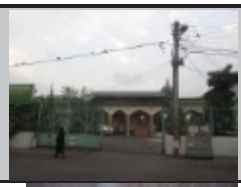
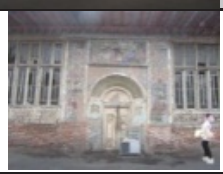
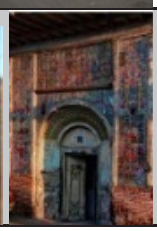
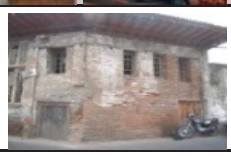
جمعیـت آمـاری پژوهـش، شـهروندان شـهر رشـت هسـتند. که طبـق آمار ارائه شـده در حـدود ۷۰۳۰۰۰ نفـر جمعیـت دارد. جامعه آماری مورد بررسـی ۱۰۰نفر هسـتند، کـه بـه صـورت تصادفـی از میان شـهروندان محلـه سـاغری سـازان شـهر رشـت انتخـاب شـده اند. محتـوای پرسشـنامه عـلاوه بـر سـوالاتی مربـوط بـه جنسـیت، سـن، وضعیـت تاهـل و میـزان تحصیـلات، شـامل ۱۸ پرسـش بسـته پاسـخ در خصوص سـنجش ترجیحـات و ادراک شـهروندان از عناصر معماری بومی در میـزان سـرزندگی در محیـط زندگـی خـود، اسـت. ترجیح شـهروندان توسـط پرسش های بسـته پاسخ به صـورت داوری ارزشـی ۵ مرحلـه‌ای در مقیاس لیکرت شـامل خیلـی زیـاد، زیـاد، متوسـط، کـم و خیلـی کم تنظیم شـده اسـت.

یافته ها، نتایج و آزمون فرضیات

بـا توجـه به جدول همبسـتگی می بینیم که بیشـترین همبسـتگی مربـوط میـزان تاثیرگـذاری عوامـل وجود فضاهـای مذهبی (مسـجد و غیـره) در قـرارگاه رفتاری اجتماعـی و وجـود تزئینـات بـر روی بناهـای اصلی که موجـب افزایـش فعالیـت شـهروندان خواهـد شـد و بـا

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

جدول ۴. عناصر معماری بومی قرارگاه های رفتاری اجتماعی بومی گیلان

نمونه قرارگاه رفتاری اجتماعی بومی	عناصر تشکیل دهنده	تصاویر
محله زاهدان و ساغری سازان	وجود فضا های مذهبی	
	وجود فضاهای خدماتی (حمام مردانه، مسافرخانه و غیره)	
	وجود بازار (راسته نعل کردن اسب، راسته ماهی فروشان، راسته مسگران و غیره)	
	وجود فضاهای حرکتی خاص (خیابان‌های پهن و کوچه های باریک)	
	وجود تزئینات بر روی بناهای اصلی	
	استفاده از متریال بومی در تمامی فضاها (چوب، سنگ و ...)	

توجه به سطح معناداری آن به این نتیجه می رسیم که وجود فضاهای مذهبی در قرارگاه رفتار اجتماعی و وجود تزیینات برروی بناهای اصلی موجب افزایش فعالیت شهروندان خواهد شد. و فرض صفر یعنی وجود نداشتن رابطه بین دو متغیر رد می‌شود. همچنین در مورد دوم که کمترین همبستگی می‌باشد به بررسی همبستگی بین عوامل وجود فضاهای مذهبی در قرارگاه رفتاری اجتماعی و وجود بازار (راسته نعل کردن اسب، راسته ماهی فروشان، راسته مسگران و...) که موجب افزایش فعالیت شهروندان خواهد شد با توجه به سطح معناداری به این نتیجه می رسیم که وجود فضاهای مذهبی در قرارگاه رفتاری اجتماعی بر وجود بازار تاثیر نداشته و موجب افزایش فعالیت شهروندان نمی شود و فرض صفر یعنی وجود نداشتن رابطه بین دو متغیر تایید می گردد.

باتوجه به جدول همبستگی می بینیم که بیشترین همبستگی مربوط به همبستگی وجود فضاهای خدماتی و وجود فضاهای فضاهای مذهبی می باشد باتوجه به سطح معناداری به این نتیجه می رسیم

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۰ پاییز ۹۴
No.40 Automn 2015

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

جدول ۴. جدول همبستگی بین متغیرها در رابطه با فاکتور فعالیت

متغیر	ضریب همبستگی	سطح معناداری
میـزان تاثیرگـذاری عوامل فضاهای مذهبی در قـرارگاه رفتاری اجتماعـی و وجـود تزئینـات بـر روی بناهای اصلـی که موجب افزایش فعالیت شـهروندان خواهد شـد.	۰/۲۰۵	۰/۰۴۰
میـزان تاثیرگـذاری عوامـل وجـود فضاهـای مذهبیدر قـرارگاه رفتـاری اجتماعـی و وجـود بـازار (راسـته نعـل کـردن اسـب، راسـته ماهـی فروشـان، راسـته مسـگران و غیـره) کـه موجب افزایـش فعالیـت شـهروندان خواهد شـد.	۰/۰۰۸	۰/۹۳۵

جدول۵. جدول همبستگی بین متغیرها در رابطه با فاکتور رضایت

متغیر	ضریب همبستگی	سطح معنا دار
میـزان تاثیـر گـذاری وجـود فضاهای خدماتـی (حمام، مسـافرخانه و غیـره) و وجـود فضاهای مذهبی (مسـجد و غیره) در قـرارگاه رفتاری اجتماعی	۰/۱۴۸	۰/۱۴۲
میـزان تاثیرگـذاری وجـود بـازار (راسـته نعـل کـردن اسـب، راسـته ماهی فروشـان، راسـته مسـگران و...) و وجود تزئینات بر روی بناهای اصلـی در رضایت	۰/۰۱۷	۰/۸۶۹

کـه وجـود فضاهای خدماتـی و وجود فضاهـای مذهبی موجب رضایت شـهروندان نمیشـود و فرض صفر یعنی وجـود نداشـتن رابطـه بیـن دو متغیـر تایید می شـود. همچنیـن در مـورد دوم کـه کمتریـن همبسـتگی می باشـد، بـه بررسـی همبسـتگی بیـن وجـود بـازار و وجـود تزیینات می باشـد، بـا توجه به سـطح معناداری بـه این نتیجه میرسـیم که وجـود بازار وجـود تزیینات ارتباطـی با همدیگر ندارند و موجب رضایت شـهروندان نمی شـود و فـرض صفـر یعنـی وجـود نداشـتن رابطه بیـن دو متغیـر تاییـد می گردد.

بـا توجـه به جدول همبسـتگی می بینیم که بیشـترین همبسـتگی مربـوط میـزان تاثیرگـذاری عوامـل وجود فضاهـای حرکتـی خـاص و وجود بـازار در ایجـاد تنوع بـرای شـهروندان خواهـد شـد و بـا توجـه بـه سـطح معنـاداری آن بـه ایـن نتیجـه می رسـیم کـه وجـود فضاهـای حرکتـی خـاص و وجـود بـازار موجـب ایجاد تنـوع بـرای شـهروندان معنـادار اسـت و فـرض صفـر یعنی وجود نداشـتن رابطه بین دو متغیر رد می شـود. همچنیـن در مـورد دوم که کمترین همبسـتگی را دارا می باشـد بـه بررسـی همبسـتگی بیـن وجـود بـازار و وجـود فضاهـای پرداختـه می شـود و با توجه به سـطح معنـاداری بـه ایـن نتیجـه می رسـیم کـه وجـود بـازار و وجـود فضاهـای ارتباطـی باهمدیگر ندارنـد و موجب ایجـاد تنـوع بـرای شـهروندان نمی شـود و فـرض صفر یعنـی وجـود نداشـتن رابطـه بیـن دو متغیـر تایید می گردد.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

جدول ۶. جدول همبستگی بین متغیرها در رابطه با فاکتور تنوع

متغیر	ضریب همبستگی	سطح معناداری
میـزان تاثیرگـذاری وجـود فضاهـای حرکتـی خـاص و وجود بـازاردر ایجـاد تنـوع برای شـهروندان	۰/۲۷۸	۰/۰۰۵
میـزان تاثیرگـذاری وجـود بـازار وجـود فضاهـای مذهبـی در ایجـاد تنوع بـرای شـهروندان	۰/۰۰۲	۰/۹۸۱

جدول ۷. آمار توصیفی

	میانگین	انحراف معیار	تعداد
وجود فضاهای مذهبی	۳/۴۳	۱/۲۵۷	۱۰۰
وجود فضاهای خدماتی	۲/۶۴	۰/۹۴۸	۱۰۰
وجود بازار	۱/۳۶	۰/۵۰۳	۱۰۰
وجود فضاهای حرکتی خاص	۱/۸۲	۰/۷۴۴	۱۰۰
وجود تزئینات دربناهای اصلی	۲/۵۷	۱/۲۳۳	۱۰۰
استفاده از متریال های بومی	۱/۵۲	۰/۸۲۱	۱۰۰

جدول ۸. مقدار ضریب همبستگی بین متغیرها مستقل و وابسته

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
۱	۰/۷۳۸	۰/۵۴۵	۰/۵۱۶	۰/۱۷۶۹۲

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۰ پاییز ۹۴
No.40 Automn 2015

تحلیل چند متغیره داده‌ها

در جـدول ۷ میانگیـن و انحراف معیار و تعداد داده های هر متغیر مشـاهده می شود.

جـدول ۸ مقـدار ضریـب همبسـتگی بیـن متغیرهـا مسـتقل و وابسـته را نشـان مـی دهـد. در مـدل یـک فقـط ۶ متغیـر وارد مـدل شـده و مقـدار ضریـب همبسـتگی چندگانـه ۰/۷۳۸ گزارش شـده، پس بین۶ متغیـر همبسـتگی نسـبتاً قـوی ای وجـود دارد. مقدار ضریـب تعییـن تعدیـل یافتـه ۰/۵۴۵ گـزارش شـده اسـت ایـن بـدان معنـی اسـت کـه متغیـر مسـتقل (۶ متغیـر) حـدود ۵۴۵/.، از کل واریانـس متغیـر وابسـته (فاکتـور سـرزندگی) را تبییـن می کنـد. برای بررسـی مناسـب بودن مدل رگرسـیونی از آزمونـی تحت عنوان ANOVA اسـتفاده مـی گـردد. ایـن آزمـون در واقع به صـورت زیـر می باشـد:

H_0=تمامـی ضرایـب غیرثابـت مـدل رگرسـیونی برابـر صفـر اسـت H_1 VS=خـلاف فـرض صفـر

از آزمـون بـالا بـه عنـوان آزمـون مناسـب بـودن مـدل رگرسـیونی یـاد می گـردد. واضـح اسـت کـه در آن علاقمنـد بـه رد فـرض صفـر هسـتیم.

جـدول ۱۰ نتیجـه مناسـب بـودن مـدل رگرسـیونی را نشـان مـی دهـد. بـا توجه بـه مقـدار معنـی داری این آزمـون در مـدل (sig=.۰۰۰) مناسـب بـودن مـدل رگرسـیون را مـی توان در سـطح ۰/۰۵ نتیجـه گرفت؛ یعنـی فـرض صفـر رد می شـود.

جـدول ۱۰ ضرایـب بـرآورد مـدل رگرسـیونی (سـتون

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

جدول ۹. ضریب ANOVAb

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
۱	Regression	۳/۴۹۰	۶	۰/۵۸۲	۱۸/۵۸۵	۰۰,۰a
	Residual	۲/۹۱۱	۹۳	۰/۰۳۱		
	Total	۶/۴۰۱	۹۹			

جدول۱۰. Coefficientsa

Model	Unstandardized Coefficients		Standaش.cients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
۱ (Constant)	۰/۰۱۱	۰/۱۲۰		۸,۴۰۴	۰/۰۰۰
وجود فضاهای مذهبی	۰/۰۸۱	۰/۰۱۵	۰/۴۰۱	۵,۵۶۶	۰/۰۰۰
وجود فضاهای خدماتی	۰/۰۹۷	۰/۰۱۹	۰/۳۶۲	۵,۰۲۶	۰/۰۰۰
وجود بازار	۰/۰۱۸	۰/۰۳۶	۰/۰۳۵	.۵۰۰	۰/۰۰۰
وجود فضاهای حرکتی خاص	۰/۱۲۲	۰/۰۲۶	۰/۳۵۶	۴,۷۶۳	۰/۰۰۰
وجود تزئینات دربناهای اصلی	۰/۰۷۷	۰/۰۱۵	۰/۳۷۳	۵,۰۴۲	۰/۰۰۰
استفاده از متریال های بومی	۰/۰۶۹	۰/۰۲۲	۰/۲۳۲	۳,۰۷۸	۰/۰۰۰

جدول ۱۱. Statistics

	میانگین	انحراف معیار	تعداد
تأثیر فضاهای مذهبی بر فعالیت	۳/۴۳	۱/۲۵۷	۱۰۰
تأثیر فضاهای خدماتی بر فعالیت	۱/۶۴	۰/۹۴۸	۱۰۰
تأثیر بازار بر فعالیت	۱/۳۶	۰/۵۰۳	۱۰۰
تأثیر فضاهای حرکتی خاص بر فعالیت	۱/۸۲	۰/۷۴۴	۱۰۰
تأثیر وجود ترئینات بر فعالیت	۲/۵۷	۱/۲۳۳	۱۰۰
تأثیر متریال های بومی بر فعالیت	۲/۲۵	۰/۸۲۱	۱۰۰
تأثیر فضاهای مذهبی بر رضایت	۲/۲۲	۰/۰۶۰	۱۰۰
تأثیر فضاهای خدماتی بر رضایت	۲/۱۶	۱/۰۶۱	۱۰۰
تأثیر بازار بر رضایت	۳/۰۲	۰/۹۴۳	۱۰۰
تأثیر فضاهای حرکتی خاص بر رضایت	۱/۶۶	۰/۹۱۳	۱۰۰
تأثیر وجود ترئینات بر رضایت	۱/۵۰	۰/۶۴۴	۱۰۰
تأثیر متریال های بومی بر رضایت	۲/۱۱	۱/۰۶۳	۱۰۰
تأثیر فضاهای مذهبی بر تنوع	۲/۷۱	۱/۱۳۱	۱۰۰
تأثیر فضاهای خدماتی بر تنوع	۲/۲۷	۱/۰۱۴	۱۰۰
تأثیر بازار بر تنوع	۱/۵۸	۰/۶۶۹	۱۰۰
تأثیر فضاهای حرکتی خاص بر تنوع	۱/۵۶	۰/۶۲۵	۱۰۰
تأثیر وجود ترئینات بر تنوع	۱/۷۴	۰/۸۶۰	۱۰۰
تأثیر متریال های بومی بر تنوع	۲/۰۰	۰/۹۶۴	۱۰۰

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

جدول ۱۲. KMO and Bartlett's Test

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		۰/۴۶۸
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	۲۱۶/۰۴۴
	df	۱۵۳
	Sig.	۰/۰۰۱

جدول ۱۳. Communalities

	Initial	Extraction
تأثیر فضاهای مذهبی بر فعالیت	۱/۰۰۰	۰/۶۲۶
تأثیر فضاهای خدماتی بر فعالیت	۱/۰۰۰	۰/۷۴۴
تأثیر بازار بر فعالیت	۱/۰۰۰	۰/۶۲۱
تأثیر فضاهای حرکتی خاص بر فعالیت	۱/۰۰۰	۰/۶۹۷
تأثیر وجود ترئینات بر فعالیت	۱/۰۰۰	۰/۷۰۵
تأثیر متریال های بومی بر فعالیت	۱/۰۰۰	۰/۶۸۰
تأثیر فضاهای مذهبی بر رضایت	۱/۰۰۰	۰/۵۷۱
تأثیر فضاهای خدماتی بر رضایت	۱/۰۰۰	۰/۴۷۱
تأثیر بازار بر رضایت	۱/۰۰۰	۰/۶۸۴
تأثیر فضاهای حرکتی خاص بر رضایت	۱/۰۰۰	۰/۶۳۳
تأثیر وجود ترئینات بر رضایت	۱/۰۰۰	۰/۶۴۷
تأثیر متریال های بومی بر رضایت	۱/۰۰۰	۰/۷۳۰
تأثیر فضاهای مذهبی بر تنوع	۱/۰۰۰	۰/۶۱۷
تأثیر فضاهای خدماتی بر تنوع	۱/۰۰۰	۰/۷۰۹
تأثیر بازار بر تنوع	۱/۰۰۰	۰/۷۰۴
تأثیر فضاهای حرکتی خاص بر تنوع	۱/۰۰۰	۰/۵۵۷
تأثیر وجود ترئینات بر تنوع	۱/۰۰۰	۰/۶۷۴
تأثیر متریال های بومی بر تنوع	۱/۰۰۰	۰/۶۶۱

مدیریت شهری
فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۰ پاییز ۹۴
No.40 Automn 2015

B)، مقدار استاندارد شده، مقدار آزمون t، میزان معنی‌داری آورده شده است و با توجه به سطح معنی داری این متغیرها (sig<۰۵.) فرض صفر در سطح ۰/۰۵ رد می گردد و هر ۶ تا متغیر وارد مدل می گردند.

روش تحلیل عاملی

جدول ۱۱ تحلیل عاملی نامی عمومی برای برخی روش های آماری چند متغیره است که هدف اصلی آن خلاصه کردن داده هاست.

با توجه به جدول ۱۲ چون مقدار آماره KMO برابر

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

جدول ۱۴. درصد واریانس و مقادیر ویژه عامل های مختلف

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	of % Variance	Cumulative %	Total	of % Variance	Cumulative %	Total	of % Variance	% Cumulative
۱	۱,۸۹۷	۱۰,۵۴۱	۱۰,۵۴۱	۱,۸۹۷	۱۰,۵۴۱	۱۰,۵۴۱	۱,۷۹۷	۹,۹۸۲	۹/۹۸۲
۲	۱,۸۵۷	۱۰,۳۱۶	۲۰,۸۵۶	۱,۸۵۷	۱۰,۳۱۶	۲۰,۸۵۶	۱,۵۹۶	۸,۸۶۸	۱۸/۸۵۱
۳	۱,۷۷۶	۹,۸۶۵	۳۰,۷۲۱	۱,۷۷۶	۹,۸۶۵	۳۰,۷۲۱	۱,۵۱۳	۸,۴۰۸	۲۷,۲۵۹
۴	۱,۴۹۱	۸,۲۸۶	۳۹,۰۰۸	۱,۴۹۱	۸,۲۸۶	۳۹,۰۰۸	۱,۵۱۱	۸,۳۹۳	۳۵,۶۵۲
۵	۱,۳۱۷	۷,۳۱۷	۴۶,۳۲۵	۱,۳۱۷	۷,۳۱۷	۴۶,۳۲۵	۱,۴۶۰	۸,۱۱۴	۴۳,۷۶۶
۶	۱,۲۵۰	۶,۹۴۴	۵۳,۲۶۹	۱,۲۵۰	۶,۹۴۴	۵۳,۲۶۹	۱,۳۱۳	۷,۲۹۵	۵۱,۰۶۱
۷	۱,۱۲۰	۶,۲۲۲	۵۹,۴۹۱	۱,۱۲۰	۶,۲۲۲	۵۹,۴۹۱	۱,۲۹۲	۷,۱۷۹	۵۸,۲۳۹
۸	۱,۰۲۲	۵,۶۷۷	۶۵,۱۶۸	۱,۰۲۲	۵,۶۷۷	۶۵,۱۶۸	۱,۲۴۷	۶,۹۲۹	۶۵,۱۶۸
۹	۹۱۳.	۵,۰۷۲	۷۰,۲۴۰						
۱۰	۸۳۵.	۴,۶۴۱	۷۴,۸۸۱						
۱۱	۸۱۰.	۴,۵۰۲	۷۹,۳۸۳						
۱۲	۷۴۶.	۴,۱۴۵	۸۳,۵۲۸						
۱۳	۶۸۳.	۳,۷۹۳	۸۷,۳۲۱						
۱۴	۶۰۱.	۳,۳۴۰	۹۰,۶۶۱						
۱۵	۵۲۶.	۲,۹۲۲	۹۳,۵۸۳						
۱۶	۴۴۳.	۲,۴۵۹	۹۶,۰۴۲						
۱۷	۴۱۱.	۲,۲۸۵	۹۸,۳۲۸						
۱۸	۳۰۱.	۱,۶۷۲	۱۰۰,۰۰۰						

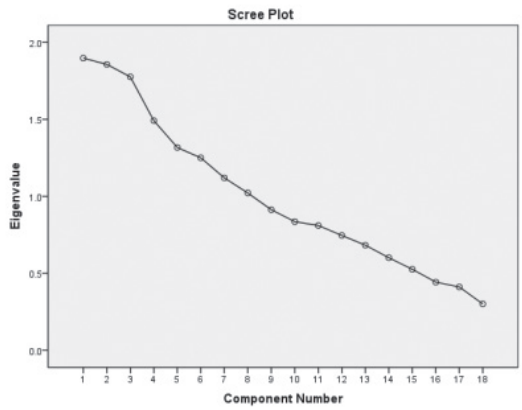
[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

Case Processing Summary			
	%	N	
۱۰۰,۰	۱۰۰	Valid	Cases
۰.	۰	Excludeda	
۱۰۰,۰	۱۰۰	Total	

۰/۴۶۸ است پس داده ها برای انجام تحلیل عاملی مناسب اند. همچنین نتایج آزمون کرویت بارتلت نیز معنی دار است به این مفهوم که صفر رد می شود یعنی بین متغیرها همبستگی وجود دارد.

جدول ۱۳ میزان اشتراک متغیرها یا واریانس کل با میزان اشتراک عاملی متغیرها را نشان می دهد. برای مثال ملاحظه می شود که ۸۵ درصد واریانس امتیازات متغیر «وجود تزیینات و متریال بومی و وجود بازار» واریانس عامل مشترک است Initial گویای تمامی اشتراک های قبل ازاستخراج است، بنابراین تمامی آنها برابر با یک هستند؛ همان گونه که در جدول زیر مشاهده می شود بیشتر میزان اشتراک ها بالاتر از ۵۰ درصد است و بیانگر توانایی عاملهای تعیین شده در تبیین واریانس متغیرهای مورد مطالعه است. با وجود این در بین مقادیر اشتراک، تفاوت هایی نیز مشاهده میشود.

جدول ۱۴ مقدار ویژه و واریانس متناظر با عاملها را نشان می دهد. در ستون Initial Eigenvalues مقادیر ویژه اولیه برای هر یک از عامل ها در قالب مجموع واریانس تبیین شده برآورد می شود. واریانس تبیین شده برحسب درصدی از کل واریانس و درصد تجمعی است. مقدار ویژهٔ هر عامل، نسبتی از واریانس کل متغیرهاست که توسط آن عامل تبیین می شود. مقدار ویژه از طریق مجموع مجذورات بارهای عاملی مربوط به تمام متغیرها در آن عامل قابل محاسبه است، از این رو مقادیر ویژه، اهمیت اکتشافی عامل ها را در ارتباط با متغیرها نشان می یدهد. پایین بودن این مقدار برای یک عامل به این معنی است که آن عامل نقش اندکی در تبیین واریانس متغیرها داشته است. در ستون Extraction Sums of Squared Loadings واریانس تبیین شدهٔ عامل هایی ارائه شده است که مقادیر ویژهٔ آنها بزرگتر از عدد یک باشد. ستون Rotation Sums of Squared Loadings مجموعهٔ مقادیر عامل های استخراج شده بعد از چرخش را نشان می دهد. همچنانکه مشاهده می شود همه عامل ها قابلیت تبیین واریانس ها را دارند.

شکل فوق تغییرات مقادیر ویژه را در ارتباط با عامل ها نشان می دهد. این نمودار برای تعیین تعداد بهینه مؤلفه ها به کار می رود. با توجه به این نمودار مشاهده می شود که از عامل سوم به بعد تغییرات مقدار ویژه کم می شود، پس می توان عامل هایی را که به عنوان عوامل مهم که بیشترین نقش را در تبیین واریانس داده ها دارند، استخراج کرد.

میزان پایانی طیف ها به شرح زیر است:

Reliability Statistics	
N of Items	Cronbach's Alpha
۱۸	۰,۲۶۰

مدیریت شهری
فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۰ پاییز ۹۴
No.40 Automn 2015

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

نتیجه گیری و جمعبندی

پژوهش حاضر بر مبنای رشته روانشناسی محیطی که نحوه اثر گذاشتن عناصر معماری بومی قرارگاههای رفتاری اجتماعی بر روی سرزندگی شهروندان، تهیه و تنظیم شده است. با توجه به نتایج تحلیل پرسشنامه که از میان ۱۰۰ نفر به طور تصادفی صورت گرفته است، نتایج زیر حاصل شده است:

• در ابتدا برای تأیید پایایی پرسشنامه، از آلفای کرونباخ استفاده شده است که نشان می دهد، تمام شاخص های این پژوهش با ضریب بالا می باشد که بیانگر بالا بودن میزان انسجام درونی گویه ها در پرسشنامه است.

• با توجه به جدول همبستگی این نتیجه حاصل می شود که عناصر معماری بومی قرارگاههای رفتاری اجتماعی گیلان همواره بر افزایش فعالیت شهروندان موثر است و همچنین فرضیه بعدی این پژوهش مبنی بر همبستگی میان عناصر معماری بومی در ایجاد تنوع برای شهروندان نیز تأیید شده و تأثیرگذارتر است. ولی فرض سوم یعنی رابطه بین عناصر معماری بومی در برابر رضایت شهروندان،با توجه به سطح معناداری، رابطه ای برقرار نیست.

• با توجه به تحلیل عاملی، میزان تأثیرگذاری وجود عناصر معماری بومی در قرارگاه های رفتاری اجتماعی تأیید شده ودر این بین وجود فضاهای مذهبی بر میزان سرزندگی شهروندان تأثیرگذارتر است.

• عوامل مهم که بیشترین نقش را در تبیین واریانس داده ها دارند، تأثیر ۸۵ درصد واریانس امتیازات متغیر «وجود تزیینات و متریال بومی و وجود بازار» واریانس عامل مشترک است.

منابع و ماخذ

آستین فشان، پروانه و هزارجریبی، جعفر (۱۳۸۸) بررسی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی، جامعه شناسی کاربردی، سال ۲۰، شماره۱، ص۱۱۹.

آلپاگونوولو، آدریانو (۱۳۸۴) معماری بومی. ت: علیمحمد سادات افسر، تهران: مؤسسه علمی و فرهنگی فضا.

جیکوبز، جین (۱۳۸۶) مرگ و زندگی شهرهای بزرگ امریکایی، ترجمه حمیدرضا پارسی و آرزو افلاطونی، انتشارات دانشگاه تهران.

خستو، مریم و سعیدی رضوانی، نوید (۱۳۸۹) عوامل مؤثر بر سرزندگی فضاهای شهری، نشریه هویت شهر، سال چهارم، شماره۶.

خمامی‌زاده، جعفر، (۱۳۹۰) ساغری‌سازان یکی از قدیمی‌ترین محله‌های رشت، گیلان‌نامه، جلد هفتم، نشر گیلکان، رشت.

دادپور، سارا (۱۳۹۰) سرزندگی فضاهای شهر، مطالعه موردی: بخشی از خیابان ولی عصر تهران، نشریه داخلی سازمان زیباسازی شهر تهران، معاونت برنامه ریزی و توسعه، دوره اول، شماره۲.

رابینو. هـ .ل. (۱۳۹۱) ولایات دارالمرز ایران گیلان، انتشارات طاعتی، رشت.

ریچاردز، فرد، (۱۳۸۹) سفرنامهٔ فرد ریچاردز، ترجمه‌ی مهین دخت صبا، شرکت انتشاراتی علمی و فرهنگی، تهران.

ساروخانی، باقر (۱۳۸۲) روش تحقیق در علوم اجتماعی، انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، تهران، چاپ چهارم.

عباسی، هوشنگ، (۱۳۸۶) گیلان در سفرنامه‌های سیّاحان ایرانی، نشر فرهنگ ایلیا، رشت.

فومنی، گیلانی، عبدالفتاح، (۱۳۹۰) تاریخ گیلان، تصحیح و تحشیه افشین پرتو، فرهنگ ایلیا، رشت.

گل، یان (۱۳۸۹) فضاهای عمومی و زندگی جمعی، ت: علی غفاری، صادق سهیلی پور، تهران، مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.

گلکار،کوروش (۱۳۷۹) مؤلفه های سازنده کیفیت طراحی شهری، مجله صفه، شماره ۳۲.

گلکار،کوروش (۱۳۸۶) مفهوم کیفیت سرزندگی در طراحی شهری، مجله صفه، سال۱۶، شماره ۴۴.

لینچ، کوین (۱۳۸۱) تئوری شکل شهر، مترجم: سید حسین بحرینی، تهران، مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]

مبرهـن شـفیعی، نیکـروز، (۱۳۹۰) معمـاری برخـی از خانه‌هـای تاریخـی گیـلان، نشـر فرهنـگ ایلیا، رشـت.
مطلبـی، قاسـم (۱۳۸۰) روانشناسـی محیطـی دانشـی نـو در خدمـت معمـاری و طراحـی شـهری. فصلنامـه هنرهـای زیبـا، شـماره ۳.
ملگونـف، گریگـوری، (۱۳۷۶) کرانه‌هـای جنوبـی دریای‌خـزر، ترجمـه دکتـر امیر هوشـنگ امینی، کتاب سـرا، تهران.
نوایـی، عبدالحسـین، کسـری، نیلوفـر (۱۳۷۷) اسـناد میـرزا عبدالوهـاب خـان آصف‌الدوله، چاپ و نشـر نظر، تهران.
نـوزاد، رضـا، (۱۳۸۸) گیلان در وقایـع اتفاقیه، فرهنگ ایلیا، رشـت.
Center, David V.(1977). The Psychology of place, London: Architectural Press.24
Landry, Charles, (2000). Urban vitality: A New source of Urban Competitiveness, Prince Claus Fund Journal, ARCHIS issue 'Urbon Vitality/Urban Heroes.
Paumier. Cy. (2007) Creating aVibrant City Center (ULI) Urban Land Institute.Washington. D.C
Gehl, John, (1987). "Life Between Buildings", Van Nostrand Reinhold press.
Carmona, M.and Heath,T and .Oc,T. and Tiesdell,S. (2006). Public Place – Urban Spaces, London, Architectural Press.
Jacobs, J. (1961). The death and lifeof great American cities, New York, Vintage Press.
Cowan, R. (2005). The Dictionary of great American cities, New York, Vintage Press.
Lynch, P. (1960). The image of the city, MIT press, Cambrige.
Paumier, C.Y. (2007). CREATING A Vibrant City Center, Washington, (ULI) Urban Land Institute.
Schiller,R. (1994). Vitality and Viability: challenge to the Town Center, International. Journal of Retail & Distribution Management.
Timmer, v.and Seymoat,N. The Livable City: The World Urban Forum 2006,VancouverWorking Group Discussion Paper, 2005.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-10-31]